

Mag. Nataša Satler, Osnovna šola Kungota

VKLJUČENOST OTROK S POSEBNIMI POTREBAMI V PROGRAME ZA PREDŠOLSKE OTROKE V OBDOBJU 2000 DO 2015

UVOD

V Republiki Sloveniji nimamo poenotene terminologije za skupino ljudi z najrazličnejšimi ovirami, zato je v socialnem okolju zaslediti veliko različnih terminov, ki jo označujejo in – nekateri manj, drugi bolj – stigmatizirajo. Prav stigma velikokrat potiska ljudi s posebnimi potrebami v deprivilegiran položaj. Posameznikov način življenja, njegova pričakovanja in načrti so prilagojeni njegovim sposobnostim in zmožnostim in prav iz tega razloga je treba pri osebah s posebnimi potrebami videti, kaj zmorejo, in ne, česa ne zmorejo.

Za nadaljnji razvoj otrok je ključnega pomena predšolsko obdobje, ker je to obdobje velikih sprememb in razvoja na vseh področjih. Še posebno je predšolsko obdobje pomembno pri otrocih, pri katerih so opazna odstopanja na posameznih razvojnih področjih. Z ustreznimi in pravočasnimi intervencijami je pri teh otrocih mogoče pričakovati napredek, izboljšanje ali celo odpravo odstopanj na posameznih razvojnih področjih. Zgodnje odkrivanje otrokovih primanjkljajev, ovir oziroma motenj in ustrezna ter učinkovita zgodnja obravnava zajemata naslednja področja razvoja otrok:

- sposobnosti vida, sluha in gibanja,
- kognitivni razvoj,
- jezik in jezikovni razvoj,
- adaptivni razvoj in
- socialni in emocionalni razvoj.

V zadnjih letih v Republiki Sloveniji zaznavamo poudarjeno in sistematično skrb za ustrezno obravnavo otrok s posebnimi potrebami na vseh ravneh izobraževanja. Na podlagi zakonodajnih dokumentov, kot sta npr. Zakon o usmerjanju otrok s posebnimi potrebami in Zakon o osnovni šoli, ter nekaterih drugih predpisov s področja izobraževanja je vidna pripravljenost in volja za soočenje z izzivi, ki jih ponujajo sodobni koncepti vzgoje in izobraževanja, namenjeni otrokom s posebnimi potrebami. Pri otrocih s posebnimi potrebami je izjemno pomembno področje osnovnošolskega izobraževanja, pa tudi predšolskega obdobja.

V skladu z zakoni in predpisi je otrokom s posebnimi potrebami zagotovljeno in omogočeno vključevanje v vrtce in šole s prilagojenim izvajanjem in dodatno strokovno pomočjo. Na podlagi zakonov in predpisov, ki urejajo področje izobraževanja otrok s posebnimi potrebami, jim morajo biti zagotovljeni tudi ustrezni pogoji, da lahko otrok s posebnimi potrebami v kar največji meri razvija svoje sposobnosti in zmožnosti.

Zakonska podlaga za usmerjanje otrok s posebnimi potrebami so tile dokumenti:

- Zakon o vrtcih,
- Zakon o osnovni šoli (Ur. l. RS, št. 81/06 – uradno prečiščeno besedilo, 102/07, 107/10, 87/11, 40/12 – ZUJF in 63/13),
- Zakon o usmerjanju otrok s posebnimi potrebami (v nadaljevanju ZUOPP-1), ki je bil sprejet leta 2011 (Ur. l. RS, št. 58/2011),
- Pravilnik o dodatni strokovni in fizični pomoči za otroke s posebnimi potrebami (Ur. l. RS, št. 88/2013),
- Pravilnik o organizaciji in načinu dela komisij za usmerjanje otrok s posebnimi potrebami (Ur. l. RS, št. 88/2013),
- kriteriji za opredelitev vrste in stopnje primanjkljajev, ovir oziroma motenj otrok s posebnimi potrebami,
- kriteriji za usmerjanje otrok z avtističnimi motnjami.

Otroci s posebnimi potrebami se usmerjajo in s tem vključujejo v vzgojno-izobraževalne programe skupaj z drugimi otroki. Skupni cilj je usmerjanje otroka v zanj najustreznejši program.

Otroci s posebnimi potrebami so:

- otroci z motnjami v duševnem razvoju,
- slepi in slabovidni otroci oziroma otroci z okvaro vidne funkcije,
- gluhi in naglušni otroci,
- otroci z govorno-jezikovnimi motnjami,
- gibalno ovirani otroci,
- dolgotrajno bolni otroci,
- otroci s primanjkljaji na posameznih področjih učenja,
- otroci z avtističnimi motnjami ter
- otroci s čustvenimi in vedenjskimi motnjami, ki potrebujejo prilagojeno izvajanje programov vzgoje in izobraževanja z dodatno strokovno pomočjo ali prilagojene programe vzgoje in izobraževanja oziroma posebne programe vzgoje in izobraževanja (ZUOPP-1, 2. člen).

Otrokom s posebnimi potrebami je v skladu z odločbo o usmeritvi zagotovljeno in omogočeno vključevanje v programe vzgoje in izobraževanja (ZUOPP-1, 5. člen), kot so:

- program za predšolske otroke s prilagojenim izvajanjem in dodatno strokovno pomočjo,
- prilagojeni program za predšolske otroke,

- vzgojno-izobraževalne programe s prilagojenim izvajanjem in dodatno strokovno pomočjo,
- prilagojene programe vzgoje in izobraževanja z enakovrednim izobrazbenim standardom,
- prilagojene programe vzgoje in izobraževanja z nižjim izobrazbenim standardom,
- posebni program vzgoje in izobraževanja za otroke z zmerno, težjo in težko motnjo v duševnem razvoju in druge posebne programe (v nadaljevanju posebni program vzgoje in izobraževanja),
- vzgojne programe.

Predšolski otroci s posebnimi potrebami so lahko usmerjeni v naslednje programe:

- program za predšolske otroke s prilagojenim izvajanjem in dodatno strokovno pomočjo,
- prilagojeni program za predšolske otroke v zavodih in
- prilagojeni program za predšolske otroke v razvojnih vrtcih.

Dodatna strokovna pomoč se v skladu z odločbo o usmeritvi, ki jo izda pristojna območna enota Zavoda Republike Slovenije za šolstvo, za posameznega otroka izvaja za otroke s posebnimi potrebami, ki so usmerjeni v program za predšolske otroke s prilagojenim izvajanjem in dodatno strokovno pomočjo ter v izobraževalne programe s prilagojenim izvajanjem in dodatno strokovno pomočjo, izjemoma pa tudi v drugih programih vzgoje in izobraževanja za otroke s posebnimi potrebami (ZUOPP-1). Natančna opredelitev obsega in izvajanja dodatne strokovne pomoči je določena v odločbi o usmeritvi za posameznega otroka. V odločbi o usmeritvi je opredeljena tudi vrsta dodatne strokovne pomoči, ki je dodeljena otroku, in je lahko:

- pomoč za premagovanje primanjkljajev, ovir oziroma motenj,
- svetovalna storitev ali
- učna pomoč.

Nekateri otroci se učijo lažje, drugi težje, eni hitreje, drugi počasneje, nekateri delajo zahtevne stvari, drugi enostavne – in tako je z vsemi stvarmi v življenju. Ne smemo

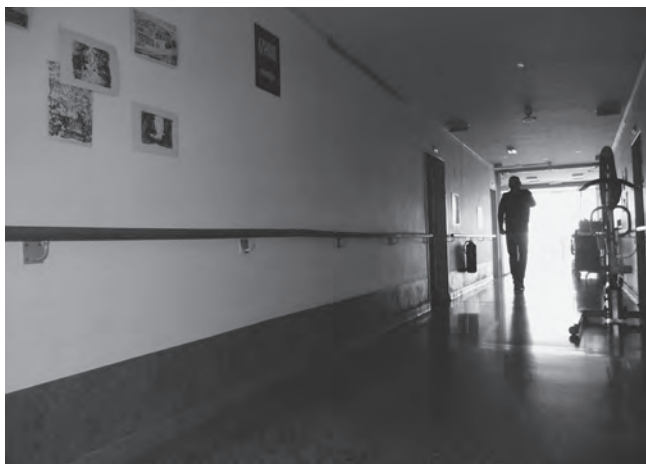

Foto Lara Tkalec

biti pozorni samo na primanjkljaje otrok, temveč moramo iskati njihove posebnosti in potenciale, v katerih so dobri, hkrati pa razvijati njihova šibka področja.

Vzgoja in izobraževanje otrok s posebnimi potrebami temelji na ciljih in načelih, določenih v zakonih za posamezno področje vzgoje in izobraževanja, in na naslednjih ciljih ter načelih:

- zagotavljanja največje koristi otroka,
- celovitosti in kompleksnosti vzgoje in izobraževanja,
- enakih možnosti s hkratnim upoštevanjem različnih potreb otrok,
- vključevanja staršev, posvojiteljev, rejnikov in skrbnikov v postopek usmerjanja in oblike pomoči,
- individualiziranega pristopa,
- interdisciplinarnosti,
- ohranjanja ravnotežja med različnimi področji otrokovega telesnega in duševnega razvoja,
- čimprejšnje usmeritve v ustrezen program vzgoje in izobraževanja,
- takojšnje in kontinuirane podpore in strokovne pomoči v programih vzgoje in izobraževanja,
- vertikalne prehodnosti in povezanosti programov,
- organizacije vzgoje in izobraževanja čim bližje kraju bivanja,
- zagotavljanja ustreznih pogojev, ki omogočajo optimalen razvoj posameznika (http://www.mizs.gov.si/si/delovna_podrocja/direktorat_za_predsolsko_vzgojo_in_osnovno_solstvo/izobrazevanje_otrok_s_posebnimi_potrebami/).

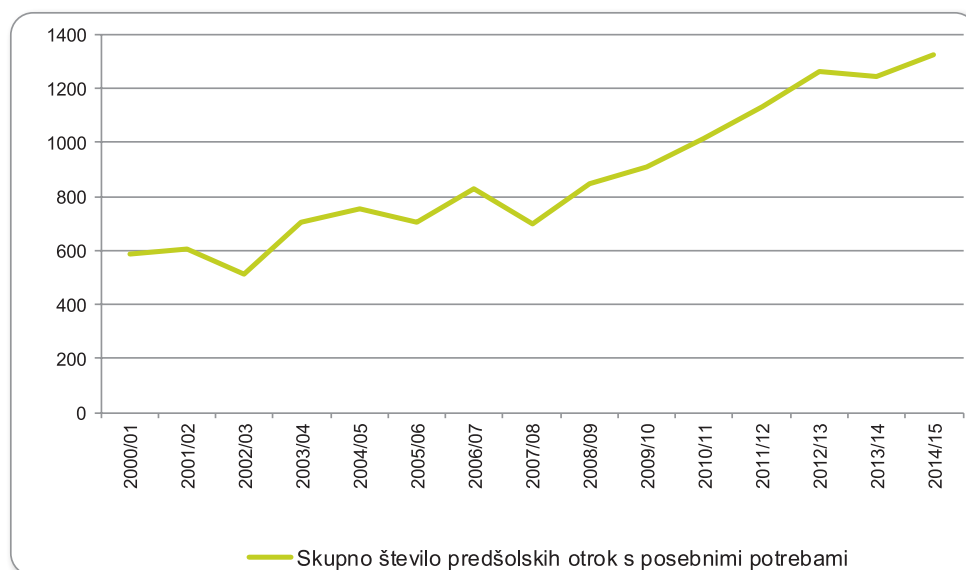
V programu predšolske vzgoje s prilagojenim izvajanjem in dodatno strokovno pomočjo se uporablja kurikulum za vrtce, prilagaja pa se izvajanje programa in zagotavlja se dodatna strokovna pomoč. Splošni kurikulum za vrtce je sestavljen tako, da ga je mogoče prilagoditi tudi otrokom s posebnimi potrebami, saj je zasnovan na načelu enakih možnosti, tako da upošteva razlike med otroki. Zasnovan in strukturiran je tako, da so razvojni koraki zelo jasni in kontinuirani. Kako se v programu predšolske vzgoje s prilagojenim izvajanjem in dodatno strokovno pomočjo prilagaja izvajanje kurikula za vrtce, določajo posebna navodila za prilagojeno izvajanje kurikula za vrtce s prilagojenim izvajanjem in dodatno strokovno pomočjo.

V tabeli 1 in grafu 1 so prikazani podatki o številu vseh otrok, vključenih v vrtce, ter število in delež otrok s posebnimi potrebami, ki so vključeni v vrtce.

Podatki v grafu 1 kažejo, da se povečuje število otrok s posebnimi potrebami, vključenih v predšolske programe. V šolskem letu 2000/01 je znašal delež otrok s posebnimi potrebami, vključenih v programe za predšolske otroke, 0,93 odstotka. V šolskem letu 2014/15 pa je bilo že 1,56 odstotka otrok s posebnimi potrebami vključenih v programe za predšolske otroke (tabela 1). Leta 2003/04, ko je stopil v veljavo Pravilnik o organizaciji in načinu dela komisij za usmerjanje otrok s posebnimi potrebami ter o kriterijih za opredelitev vrste in stopnje primanjkljajev, ovir oziroma motenj otrok s posebnimi potrebami (2003), je opazen

Tabela 1: Odstotek predšolskih otrok s posebnimi potrebami v šolskih letih 2000/01 do 2014/15 (Vir: Statistični urad RS)

Leto	Skupno število predšolskih otrok s posebnimi potrebami	Skupno število vseh otrok v vrtcu	% predšolskih otrok s posebnimi potrebami
2000/01	590	63 328	0,93
2001/02	607	61 803	0,98
2002/03	516	58 968	0,88
2003/04	705	54 515	1,29
2004/05	754	54 815	1,38
2005/06	706	57 134	1,24
2006/07	827	57 127	1,45
2007/08	702	61 359	1,14
2008/09	846	65 996	1,28
2009/10	912	71 124	1,28
2010/11	1 018	75 972	1,34
2011/12	1 131	81 221	1,39
2012/13	1 263	83 090	1,52
2013/14	1 246	83 700	1,49
2014/15	1 323	84 750	1,56

Graf 1: Število predšolskih otrok s posebnimi potrebami v šolskih letih 2000/01 do 2014/15 (Vir: Statistični urad RS)

velik porast vključevanja otrok s posebnimi potrebami v programe za predšolske otroke. Povečevanje odstotka otrok s posebnimi potrebami v predšolskem obdobju je mogoče pripisati tudi zgodnejšemu odkrivanju otrokovih primanjkljajev, ovir oziroma motenj ter s tem zgodnji, ustrezni ter učinkoviti obravnavi otrok s posebnimi potrebami.

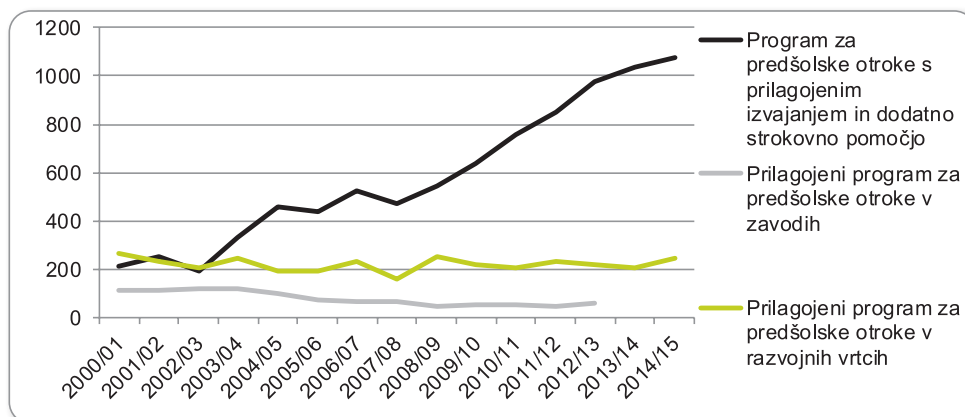
V tabeli 2 in grafu 2 so podani podatki o številu otrok s posebnimi potrebami, vključenih v posamezne programe v šolskih letih 2000/01 do 2014/15, pridobljeni na Statističnem uradu Republike Slovenije (v nadaljevanju SURS).

Podatki v tabeli 2 kažejo, da se je število otrok s posebnimi potrebami, vključenih v program za predšolske otroke s prilagojenim izvajanjem in dodatno strokovno

pomočjo, iz leta v leto povečevalo in da je v šolskem letu 2013/14 preseglo število 1000. Število otrok s posebnimi potrebami, ki so bili vključeni v prilagojeni program za predšolske otroke, v zavodih upada. Za zadnji dve šolski leti ni podatka o njihovem številu. Število otrok s posebnimi potrebami, ki so vključeni v razvojne oddelke vrtcev, ostaja vsa leta podobno.

Tabela 2: Vključenost predšolskih otrok s posebnimi potrebami po programih v šolskih letih 2000/01 do 2014/15 (Vir: Statistični urad RS)

Program	2000/01	2001/02	2002/03	2003/04	2004/05	2005/06	2006/07	2007/08	2008/09	2009/10	2010/11	2011/12	2012/13	2013/14	2014/15
Program za predšolske otroke s prilagojenim izvajanjem in dodatno strokovno pomočjo	210	256	191	334	456	441	523	474	545	639	755	853	978	1038	1074
Prilagojeni program za predšolske otroke v zavodih	115	115	120	122	103	75	68	66	50	55	56	48	62		
Prilagojeni program za predšolske otroke v razvojnih vrtcih	265	236	205	249	195	190	236	162	251	218	207	230	223	208	249
Skupaj	590	607	516	705	763	706	827	702	846	912	1018	1131	1263		

Graf 2: Vključenost predšolskih otrok s posebnimi potrebami po programih v šolskih letih 2000/01 do 2014/15 (Vir: Statistični urad RS)

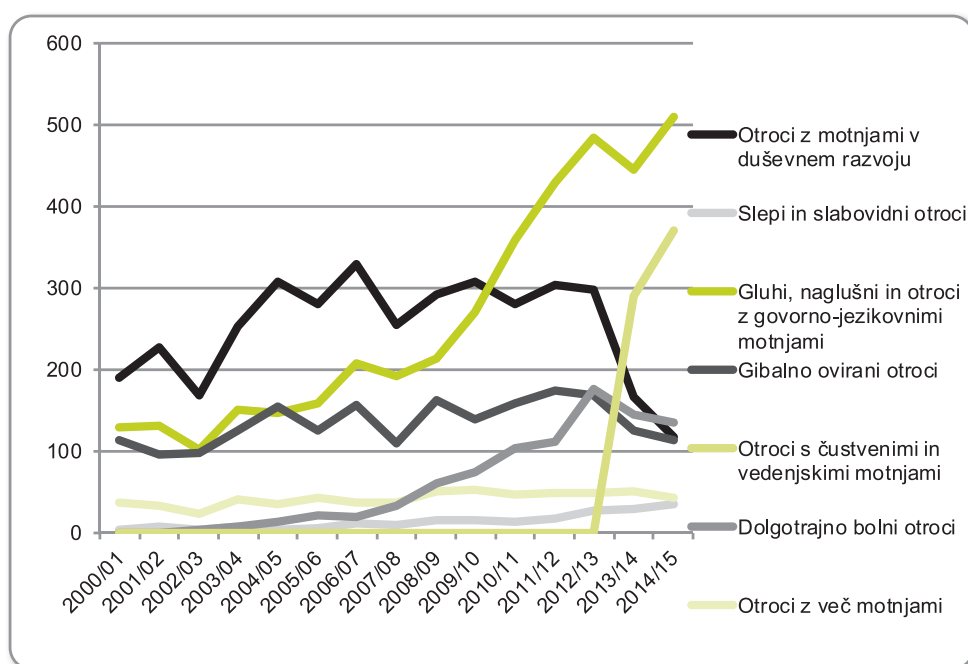
Glede na vrsto primanjkljaja, ovire oziroma motnje podatki kažejo, da je bilo vključenih največ otrok iz skupine gluhih in naglušnih ter otrok z govorno-jezikovnimi motnjami, sledi skupina otrok z več motnjami. Najmanjša je skupina slepih in slabovidnih otrok, ki pa je prav tako v porastu.

SKLEP

Odstopanja v otrokovem razvoju, njegove primanjkljaje oziroma motnje v predšolskem obdobju poleg staršev najprej opazijo vzgojiteljice v vrtcih in otrokovi osebni zdravniki pediatri, ki so pogosteje v stiku z otrokom in starši. Pomemben dejavnik pri odkrivanju primanjkljajev, ovir oziroma motenj so obvezni sistematični pregledi, ki jih

Tabela 3: Pregled števila otrok s posebnimi potrebami v programu za predšolske otroke s prilagojenim izvajanjem in dodatno strokovno pomočjo glede na vrsto primanjkljaja, ovire oziroma motnje v šolskih letih 2000/01 do 2014/15 (Vir: Statistični urad RS)

	2000/01	2001/02	2002/03	2003/04	2004/05	2005/06	2006/07	2007/08	2008/09	2009/10	2010/11	2011/12	2012/13	2013/14	2014/15
Otroci z motnjami v duševnem razvoju	190	227	169	253	307	280	329	255	291	307	280	304	298	167	117
Slepi in slabovidni otroci	4	7	4	8	3	5	11	10	16	16	14	17	27	28	34
Gluhi, naglušni in otroci z govorno-jezikovnimi motnjami	129	130	101	150	147	159	207	192	214	271	359	428	483	444	510
Gibalno ovirani otroci	114	95	97	124	155	124	157	110	163	138	159	174	168	124	114
Otroci s čustvenimi in vedenjskimi motnjami	36	33	22	41	35	42	36	37	51	52	47	49	49	50	43
Dolgotrajno bolni otroci	0	0	3	7	13	21	19	32	61	73	103	111	176	144	134
Otroci z več motnjami	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	289	371
Skupaj	473	492	396	583	660	631	759	636	796	857	962	1083	1201	1246	1323

Graf 3: Pregled gibanja števila otrok s posebnimi potrebami v programu za predšolske otroke s prilagojenim izvajanjem in dodatno strokovno pomočjo, glede na vrsto primanjkljaja, ovire oziroma motnje v šolskih letih 2000/01 do 2014/15 (Vir: Statistični urad RS)

opravljamo pri otrocih, starih tri in pet let, oziroma pred vstopom v šolo. Zgodnja obravnava zajema obdobje od otrokovega rojstva do vstopa otroka v šolo in pomeni pravico predšolskih otrok in njihovih družin do pomoči, ki je za njihov nadaljnji razvoj izrednega pomena. Zgodnje odkrivanje otrokovih primanjkljajev, ovir oziroma motenj in s tem ustrezne obravnave že v predšolskem obdobju je podlaga za uspešno inkluzivno izobraževanje otrok s posebnimi potrebami.

Podatki izkazujejo, da se je po letu 2000 iz leta v leto povečevalo število otrok s posebnimi potrebami, vključenih v program za predšolske otroke s prilagojenim izvajanjem in dodatno strokovno pomočjo, kar je mogoče pripisati zgodnjemu odkrivanju primanjkljajev, ovir oziroma motenj, ki je pogoj za zgodnjo obravnavo in dodatno strokovno pomoč za premagovanje le-teh.

Upada pa število otrok s posebnimi potrebami, ki so bili vključeni v prilagojeni program za predšolske otroke v zavodih.

VIRI IN LITERATURA

Pravilnik o dodatni strokovni in fizični pomoči za otroke s posebnimi potrebami (Ur. l. RS, št. 88/2013).

Pravilnik o organizaciji in načinu dela komisij za usmerjanje otrok s posebnimi potrebami (Ur. l. RS, št. 88/2013).

Zakon o osnovni šoli (Ur. l. RS, št. 81/06 – uradno prečiščeno besedilo, 102/07, 107/10, 87/11, 40/12 – ZUJF in 63/13).

Zakon o usmerjanju otrok s posebnimi potrebami (Ur. l. RS, št. 58/2011).

http://www.mizs.gov.si/si/delovna_podrocja/direktorat_za_predsolsko_vzgojo_in_osnovno_solstvo/izobrazevanje_otrok_s_posebnimi_potrebami/ (dostopno 10. 9. 2016).

POVZETEK

V prispevku pišemo o otrocih s posebnimi potrebami v predšolskem obdobju. V prvem delu so podana zakonska izhodišča o otrocih s posebnimi potrebami v predšolskem obdobju. V nadaljevanju prispevka so podani statistični podatki o vključenosti predšolskih otrok s posebnimi potrebami po programih in številu ter delež otrok s posebnimi potrebami glede na vse otroke v vrtcih. Prav tako je podan pregled števila otrok s posebnimi potrebami v programu za predšolske otroke s prilagojenim izvajanjem in dodatno strokovno pomočjo glede na vrsto primanjkljaja, ovire oziroma motnje v šolskih letih 2000/01 do 2014/15.

Statistični podatki kažejo, da število in odstotek otrok s posebnimi potrebami v predšolskem obdobju od leta 2000 naprej iz leta v leto narašča. To je mogoče pripisati zgodnjemu odkrivanju primanjkljajev, ovir oziroma motenj, ki je pogoj za zgodnjo obravnavo in dodatno strokovno pomoč za premagovanje le-teh.

ABSTRACT

The paper discusses children with special needs in the preschool period. The first part of the paper presents the legal basis concerning children with special needs in the preschool period. The paper continues with statistical data about the inclusion of preschool children with special needs by programmes and numbers, and the proportion of children with special needs among the children in kindergartens. It also gives a review of the number of children with special needs in the programme for preschool children with adapted implementation and additional professional assistance, with regard to the type of disability, handicap or disorder, from the 2000/01 to 2014/15 school years.

Statistical data shows that the number and percentage of children with special needs in the preschool period has been steadily rising since 2000. This can be attributed to the early detection of disabilities, handicaps or disorders, which is a condition for early treatment and for additional professional assistance in overcoming them.